

TARTALOM:

Az alagi egyházközségi tanács1	BÁTONYI Pál
A Wattay család Dunakeszit birtokló tagjai II. rész2	ÁGOSTON András
A MÁV lakótelep Dunakeszin a két világháború között4	LÉVAI Tibor
Önálló orvosi állás rendszerezése Dunakeszin8	KOLLÁR Albin
A szakmunkásképzés kezdete Dunakeszi-Műhelytelepen.....10	ASZTALOS Mihály
Helytörténeti emlékek, gondolatok..11	

SZÁMUNK SZERZŐI:

ÁGOSTON András - művészet-történész
 ASZTALOS Mihály
 BÁTONYI Pál - ny. ezredes (Sződ)
 KOLLÁR Albin - ny. iskolaigazgató, Dunakeszi díszpolgára
 LÉVAI Tibor - helytörténeti kutató

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,
 1000 példányban
 Alapító szerkesztők:
 Csoma Attila és Lőrincz Róbert
 Felelős szerkesztő:
 Lőrincz Róbert
 Kiadja: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár
 Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.
 Felelős kiadó: Csonka Mária
 Nyomdai előkészítés:
 Preysing Frigyes
 Nyomda: Raszter Nyomda Kft.,
 Budapest, Gyöngyösi u. 89.
 ISSN 1789-9230
 E-mail: szemle@mail.dkvk.hu
 A lap megjelenését támogatja
 Dunakeszi Város Önkormányzata

Lapunk decemberi számának 4. oldalán hivatkozásként szereplő „A dunakeszi vasúti járműgyártás és javítás története 1926-2001” című könyv szerkesztőinek teljes névsora: Juhász Róbert, dr. Szekeres Erzsébet, Láng József, Rákos Péter és G. Szűcs László.

Jelen számunk 1., 4-7. és 11-12. oldalán szereplő képek a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény, a 10. oldalon szereplő fotók Wetzl Ferencné és Érsek Ferencné tulajdonát képezik.

BÁTONYI PÁL

A Wattay család Dunakeszit birtokló tagjai

2. rész Felsővattai Wattay János kuruc alispán és István kuruc zászlótartó

Wattay János születésének adatai nem kerültek elő, de valószínűsíthető, hogy a 17. század közepén született. Iskoláit Szécsényben, Füleken és Besztercebányán végezhette, ahol szülei is laktak. Levelezése alapján jól ismerte a latin és a német nyelvet, de valószínűleg szlovákul is tudott. Műveltségére jellemző, hogy még Pécelről, a Ráday család híres könyvtárából is kért kölcsön könyveket.

János 1676-ban Pest-Pilis-Solt vármegye esküdtje. 1680. április 12-én az oszmánok fogságába esett, 22 hónap után a szülei kérésére és jelentős költségére a rokon Vataj Lukács, a nádor bizalmasa, illetve Thököly Imre fejedelem közbenjárásával szabadult. Első feleségétől, Dorogffy Máriától két leánya (Anna, Okolicsányi Mátyásné és Katalin, Petrovay Lászlóné), míg második feleségétől, Zolnay Judittól két fia (II. János, felesége Szemere Klára és III. Pál, felesége Szemere Krisztina), valamint egy lánya (Judit, Soós Ferencné) ismert. 1684-ben részt vett a Buda elleni sikertelen hadjáratban, ekkor tapasztalta a keresztény seregek oktan pusztítását a magyar lakossággal szemben („lengyeljárás”). 1686-ban a váci járás szolgabírájaként katonáival részt vett Vác, Pest és Buda oszmán uralom alóli felszabadításában és a magyar lakosság harcok előli elmenekítésében. A győzelem kivívását és a csapatok ellátását nagyban segítette helyismerete is. 1689-ben a Habsburg adminisztráció önkényeskedései miatt (a protestáns lakosság kiűldözése a városokból, hivatalokból, iparból és kereskedelemről) lemondott hivataláról.

A Pest környéki birtokokat Dunakesziről, a Buda környékieket Nagykovácsból, a nógrádiakat Pilinyből igazgatták, és apjával, Wattay I. Pállal megkezdtek a betelepítések. Losonctól Kiskőrösig telepítettek magyar, szlovák, német (birodalmi is) telepeseket, és fogadtak be szerb menekülteket vallásra való tekintet nélkül. Bár a családnak korábban volt háza Budán és Vácon, evangélikus vallásuk miatt nem tarthattak rá igényt, így Nagykovácsban építtetett kúriát (ebből lett a családba beházasodásuk révén a Teleki, majd Tisza kastély). A fegyverváltságdíjat kifizették (több birtokot el kellett adniuk), birtokaikat ezek után I. Lipót 1691-ben megerősítette. A vármegye gyűlésein harcoltak a túlzott adóztatás és a katonai, illetve katolikus egyházi önkényeskedések ellen is. Nem csak elvették a protestáns templomokat, hanem egyetlen új templomot sem építhettek, sőt gyakran a temetőkbe sem engedtek nekik temetkezni.

Felsővattai Wattay I. Pál halála után fia, János és unokája, a nagykorúvá lett István 1701-ben szerződést kötött birtokaik közös irányításáról.

Wattay István az 1679-ben elhunyt II. Pál és Jánoky Mária egyetlen ismert gyermeke volt. Feleségétől, Géczy Annától egy fia (Farkas, felesége Máriássy Klára) és egy lánya (Borbála, Róth Tamásné) ismert.

Az 1703. évi Pest-Pilis-Solt vármegyei adókirovás szerint a vármegyében János és István Dunakeszi, Pomáz, Budakalász, Csobánka, Nagykovácsi és Solymár községeket, valamint Soroksár, Péteri, Gubacs, Szentlőrinc, Oszlár, Csömör, Szentmihály, Szencse, Garancs, Kiskovácsi, Rébél, Kall, Halom és Murcz pusztákat birtokoltak.

A Habsburg adminisztráció önkényeskedései miatt mindketten csatlakoztak a kuruc szabadságharchoz. János a Nógrád vármegyei kuruc nemesi felkelők első kapitánya lett, míg István a zászlótartói beosztást kapta meg. János és István csapatával Rimaszombattól Zólyomig kísérték a munkácsi várat szabad elvonulás ellenében átadó német őrség tagjait, és

Nagykőrös, 1704. május 15. Wattay János alispán Kecskemét város bírójának és tanácsának. Sürgősen küldjenek élelmet Szentmiklósi János hadának, semmint azok a városba menjenek.

Eredeti. BKM L. Kecskemét v. lta. IV.1525. (1703-1704. évi köt.) 88. sz.

(Külső címzés:) Kecskemét Várossa Becsületos Bírójának és Tanácsának eő Kegyelmeinek közönségesen adassék becsülettel. Kecskemét (Vörösviasz gyűrűspecsét.)

(Kecskeméten rávezetve:) Wattay János Uram parancsol, hogy Szent Miklós János Uramnak élelmet küldjünk. Exhibitae Die 17. Maji.

Ajánlom Kegyelmeteknek szolgálatomat!

Vöttem böcsülettel Kegyelmetek Kőrösi Uraiméknak datált levelét, melyben intimállyá Kegyelmetek eő Kegyelmeinek, hogy velem communicállyák a Szent Miklós Uram eő Kegyelme Orgoványon datált levelét, melyből is értem eő Kegyelme Kegyelmetekhez dirigált parancsolatlyait, az élés, vagy Várasban való beszállása felől való intumával edgyütt, indifferensek levén még Kőrösi Uraimék az Kegyelmetekkel való magok unilásában való replica felől; azért én Kegyelmeteket igen kérem s intimálom is Kegyelmeteket, hogy ha eddig nem cselekedte Kegyelmetek, mindgyárt kocson külgyön ki Kegyelmetek valamelly kenyeret, s assecurállyá Kegyelmetek eő Kegyelmet, hogy többet is elegendőt fog Kegyelmetek küldeni, melyre, úgy látom Kőrösi Uraimék is proclivisek, noha most hirtelen nem lehet. Iterato kérem Kegyelmeteket, hogy inter duo mala minus eligentur, vagy vissza ne bocssássa Kegyelmetek (a'mint írja) Nemzetes Vitéz Szent Miklós Uramat eő Kegyelmet, vagy a' Várasbann, ha lehet be ne bocssássa, hanem oda ki ígérjen és tegyen provisiot, ha magam is által mehetek, reménlem minden jót végezhetünk eő Kegyelmetel. His maradok

Kegyelmeteknek igaz jóakarója Tekintetes és Nemes Pest Pilis és Solt Uniólt Vármegyéknek Ordinarius Vice Ispánnya

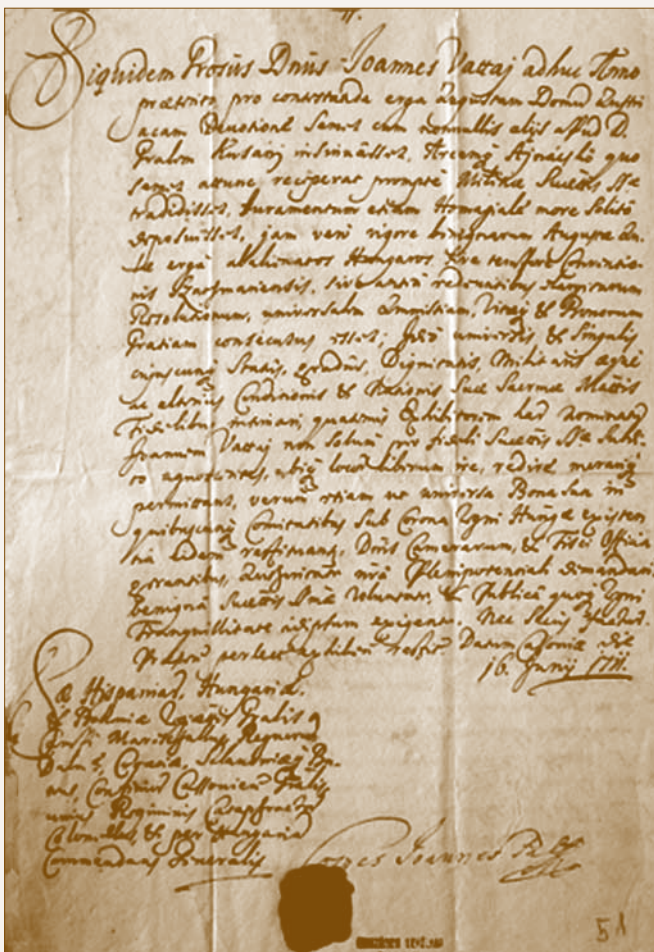
Wattay János m. p.

részt vettek a dunántúli hadjáratban. A dunántúli hadjárat alatt a pest-budai német-rác katonaság zaklatta a környék lakosságát, ezért a nemesi felkelők egy része István vezetésével visszatért. Ekkor János korábbi veje, özvegy Petrovay László volt a labanc Pest-Pilis-Solt vármegyei alispán. Jánost a hadjáratot követően 1704. május közepén, Kecskeméten megválasztották Pest-Pilis-Solt vármegye első kuruc alispánjának.

E tisztségében megszervezte a vármegye kuruc kézen lévő településeinek közigazgatását, a kuruc csapatok ellátását, a labanc-rácok elleni védelmet. 1704 decemberében a galgóci táborban – Pest-Pilis-Solt és Nógrád vármegyék követeként – találkozott II. Rákóczi Ferenc fejedelemmel. A továbbiakban, a kapott utasítás szerint Pest-Pilis-Solt vármegye alispáni feladatait látta el, ezért Nógrád vármegye 100 Ft bírságra ítélte.

Többek között nagykovácsi birtokán német telepeseivel löport gyártatott a kuruc csapatoknak. A rác többségű falvaiból (Pomáz, Budakalász) néhány labanc érzelmű rác telepes a Délvidékre vonult el családjával. A többi település lakossága (köztük Dunakeszi) katonaként, illetve gazdaságilag – a gyakori labanc-rác dúlások ellenére – a kurucokat támogatta.

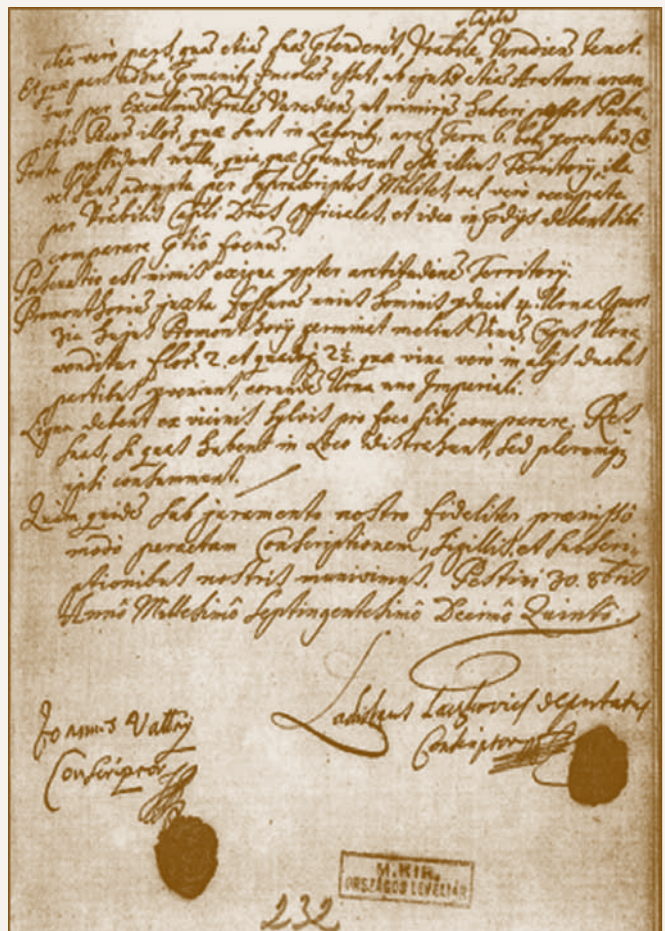
Wattay János – első felesége halála miatt – 1705 tavaszán visszavonult az alispáni tisztségből, ezután a vármegye közgyűlésein, mint esküdt vett részt. Bottyán János generális elhunyt után megbízták az örökség összeírásával. 1710-ben a labancok által körülzárt Ajnácskő várát János és István átadta Pálffy János császári tábornoknak, amiért a szatmári béke után menlevelet kaptak tőle.

„Joannes Vattay” menlevele „Joannes Palfy” aláírásával

A menlevél ellenére újabb adókat vetettek ki rájuk, ezért birtokaikból el kellett adniuk (Rétásgot Berkes András váci nagyrépost vette meg 1713-ban), illetve bérbe is adták őket (pl. Dunakeszit Orczy Istvánnak). Mindeközben folytatták birtokaik betelepítését, így 1714-ben Csömör és Szentmihály (ma Budapest-Rákosszentmihály) puszták, illetve Kiskörös 1718-ban történő újratelepítéséről intézkedtek.

A vármegye gyűlésein rendszeresen részt vettek, küzdöttek birtokaikért a budai és pesti német polgárok önkényeskedései ellen és a budai kamara törvénytelenégei miatt. Jánosnak különösen nagy tekintélye volt, így az 1715-ös országos összeíráson Bihar vármegyéjét ellenőrizhette.

Az 1715. évi országos összeírás jegyzőkönyvének részlete

1719-ben javaslatukra az országbíró elrendelte, hogy a vármegye minden iratot vegyen jegyzőkönyvbe, hitelesítsen és pecsétjével lássa el, ezzel megakadályozva az iratok eltűnését a Habsburg adminisztrációban. Kérésükre 1721-ben Pálffy Miklós nádor elrendelte a vármegyének, hogy határjárással pontosítsák a települések határait, mert a határjeleket illetéktelenül elmozdítják.

1723 elején Wattay István aránylag fiatalon elhunyt. Özvegyét hamarosan özvegy királyfalvi Róth Ádám vette el, és hogy a Wattay vagyon is a kezükbe kerüljön, fia, Róth Tamás Wattay Borbálát, István lányát vette nőül.

1723 júniusában Wattay János még részt vett a vármegye közgyűlésén, de a novemberi ülésen már özvegye képviselte magát. János özvegye is hamarosan férjhez ment Losonczy Gyürky Istvánhoz. A Wattay család férfi tagjai ekkor még kiskorúak voltak, így az özvegyek új férjei gazdálkodtak a család vagyonával.